Agrarisch Welvaartsplan
Gelderland

Werkgroep III

HET LAND- EN TUINBOUWONDERWIJS

LANDBOUW-ECONOMISCH
ONTVANGEN
20 APR 1960

Deelrapport
Bijlagen

Bijlage I

VORMEN VAN ONDERWIJS

1. Landbouwdagonderwijs

a. Lagere landbouwschool (l.l.s.)

Doel

Aankomende landbouwers en landarbeiders algemene ontwikkeling bij te brengen. Het onderwijs omvat algemeen vormende vakken, alsmede de beginselen van de landbouw, daarbij rekening houdende met de aard van de landbouwbedrijven in de streek, waaruit de scholen haar leerlingen betrekken.

Toelatingseisen

Momenteel 6 klassen lager onderwijs, in 1957 was de eis nog 7 klassen.

Duur der studie

Bij het oude leerplan 4 jaren met 2½, 1, 1 en 1 lesdag per week. Sedert enige jaren is begonnen met de invoering van een geheel nieuw leerplan, dat thans al op het grootste deel van de scholen is ingevoerd en met ingang van de cursus 1961/'62 op alle scholen een feit zal zijn. Bij dit nieuwe leerplan sluiten de lagere land- en tuinbouwscholen aan op de 6de klas van de lagere school. De schoolopleiding blijft vierjarig met resp. 5, 5, 4 en 3 dagen per week les. De uitbreiding betreft voornamelijk het algemeen vormende onderwijs, terwijl in alle klassen behalve het theoretische vakonderwijs ook praktisch onderricht wordt gegeven.

Omdat de omschakeling niet in één keer kan geschieden, zijn er enkele tussenfasen met het z.g. 5, 4 en 3 leerplan, dat nog aansluit aan het 7de leerjaar van de lagere school.

Minimumaantal leerlingen

Als een school gedurende drie achtereenvolgende jaren minder dan 48 leerlingen telt, zal, bijzondere omstandigheden buiten beschouwing gelaten, geen rijkssubsidie meer worden toegekend, wat dus als regel opheffing van de school tot gevolg zal hebben.

b. Middelbare landbouwschool (m.l.s.)

Doel

Aankomende landbouwers de nodige theoretische kennis van het landbouwbedrijf, zomede voortgezette algemene ontwikkeling bij te brengen. Bij het onderwijs wordt rekening gehouden met de aard van het landbouwbedrijf in de streek, waar de school gevestigd is.

Toelatingseisen

In het jaar van toelating tot de 1ste klas moet de leerling de leeftijd van 16 jaar bereiken. Het toelatingsexamen omvat de vakken Nederlandse taal, rekenen en praktische landbouwkennis, De meeste leerlingen bezitten bij toelating het diploma van een l.l.s. of het ulodiploma. Het is de bedoeling het diploma van de l.l.s. of 3 jaar ulo als toelatingseis te gaan stellen, terwijl de kandidaat landbouwpraktijk moet hebben.

Kandidaten die in het bezit zijn van het ulodiploma of bevorderd zijn naar de 4de klas van een middelbare school zijn vrijgesteld van het toelatingsexamen in Nederlandse taal en rekenen.

c. Hogere Landbouwschool (h.l.s.)

Doel

Deze scholen geven een voorbereiding op de praktijk van de landbouw en tevens een algemene ontwikkeling, ongeveer overeenkomende met de beide hoogste klassen van een vijfjarige h.b.s.-B.

Toelatingseisen

Eén vol jaar landbouwpraktijk, diploma ulo-B of een bevordering van de derde naar de vierde klas h.b.s.-B, minimumleeftijd 15 jaar.

2. Landbouwvakschool (l.v.s.)

Doel

Een bepaald onderdeel van de landbouw, zowel theoretisch als praktisch, te onderwijzen (b.v. pluimveeteeltvakschool).

3. Landbouwcursusonderwijs

a. Algemene landbouwcursus (a.l.c.)

Deze cursussen (avondonderwijs) zijn de meest eenvoudige vorm van elementair landbouwonderwijs. Na de oorlog is het aantal lagere landbouwscholen snel uitgebreid en als gevolg daarvan heeft de algemene landbouwcursus haar betekenis verloren. Ze beantwoordt nl. niet meer aan de eisen, welke er momenteel aan het lagere landbouwonderwijs worden gesteld en is daarom door de lagere landbouwschool vervangen.

b. Speciale landbouwcursussen (sp.l.c.)

Bij deze cursussen wordt op bepaalde onderdelen van het bedrijf dieper ingegaan.

Ze zijn bestemd voor oudere leerlingen, die als regel al lager landbouwonderwijs hebben gevolgd.

4. Tuinbouwdagonderwijs

Van oudsher draagt het middelbare en hogere tuinbouwonderwijs een sterk gedifferentieerd karakter. Er zijn immers grote verschillen zowel tussen de takken van tuinbouw als tussen de tuinbouwgebieden. Anderzijds bestaat er een sterke variatie in de vooropleiding van de leerlingen en in de later te verrichten functies.

De verschillen in de diverse takken van tuinbouw waren oorzaak dat de meeste middelbare tuinbouwscholen zich in hoofdzaak op een speciale tak van tuinbouw richtten. Enkele scholen ontwikkelden zich als streekscholen, andere kregen een meer landelijke betekenis. Het feit, dat naast de opleiding voor bedrijfsleider, ook aandacht moest worden geschonken aan de opleiding voor handel, voorlichting, onderzoek, organisatieleven, enz., deed sommige scholen van karakter veranderen. De scholen kregen dus een sterk individueel stempel met uiteenlopende leerplannen. Door de behoefte aan nog beter geschoold middelbaar personeel zijn de hogere tuinbouwscholen ontstaan.

Het middelbare en hogere tuinbouwonderwijs is van den beginne af opgebouwd in nauwe samenhang met de voorlichtingsdienst. Het doel hiervan was en is het onderwijs modern te houden en te coördineren met de voorlichting.

Hier volgt een korte beschrijving van de schooltypen.

a. Lagere tuinbouwschool (l.tb.s.)

De bijzonderheden hierover komen in grote mate overeen met die van de lagere landbouwscholen. Er bestaan ook gecombineerde lagere land- en tuinbouwscholen.

b. (1) Tweejarige middelbare tuinbouwschool (m.tb.s.2)

Voortbouwend op lager tuinbouwonderwijs of op enkele jaren voortgezet lager onderwijs: algemeen vormend, gecombineerd met teelttechnisch onderwijs, in hoofdzaak met het doel de leerlingen voor te bereiden op de functie van bedrijfshoofd op een tuinbouwbedrijf. Het onderwijs is in sterke mate aangepast aan het streektype van de tuinbouwbedrijven.

(2) Driejarige middelbare tuinbouwschool (m.tb.s.3)

Voortbouwend in hoofdzaak op ulo-A-diploma of op drie jaar middelbaar onderwijs: algemeen vormend gecombineerd met teelttechnisch onderwijs.

Het doel is meestal zowel opleiding tot bedrijfshoofd in de tuinbouw, als opleiding voor handel, middelbare betrekkingen bij de voorlichting, onderzoek, organisatieleven, plantsoenendienst, enz. De scholen zijn meer gespecialiseerd in bepaalde richtingen en hebben een meer landelijke betekenis.

c. Hogere tuinbouwscholen (h.tb.s.)

Voortbouwend op ulo-B en middelbaar onderwijs: algemeen vormend gecombineerd met teelttechnisch onderwijs. De nadruk ligt op de opleiding van middelbare krachten bij voorlichting, onderzoek, organisatieleven, industrie, enz. Het hogere tuinbouwonderwijs is van landelijke betekenis en meer economisch of meer algemeen tuinbouwkundig georiënteerd, dan wel gespecialiseerd in een bijzondere richting als tuinarchitectuur. Voor verdere bijzonderheden zie bij hogere landbouwschool.

5. Tuinbouwvakscholen (tb.v.s.)

Voortbouwend op lager of middelbaar tuinbouwonderwijs, eventueel landbouwonderwijs: zuiver teelttechnisch onderwijs met het doel reeds in de tuinbouw werkende tuinbouwers en hun personeel grondige vakkennis bij te brengen. Er wordt gedurende 50 à 70 weken op één dag per week les gegeven, theoretisch zowel als praktisch.

6. Tuinbouwcursusonderwijs

a. Algemene tuinbouwcursus (a.tb.c.)

Deze cursussen (avondonderwijs) zijn de meest eenvoudige vorm van grondleggend tuinbouwonderwijs. Ze behoren door iedere tuinbouwer te worden gevolgd voor zover hij niet in de gelegenheid is tuinbouwdagonderwijs te volgen.

Al naar de eisen van de streek wordt behalve in een of meer praktische vakken ook in de grondleggende vakken zoals scheikunde, natuurkunde, plant- en dierkunde, rekenen alsmede in bemestingsleer, kennis van de grond, tuinbouwboekhouden en algemene tuinbouwkennis onderwijs gegeven.

b. Speciale tuinbouwcursussen (sp.tb.c.)

Op deze cursussen wordt op bepaalde onderdelen van het tuinbouwbedrijf dieper ingegaan. Ze zijn bestemd voor oudere leerlingen die als regel al grondleggend tuinbouwonderwijs hebben gevolgd.

Behoefte aan onderwijs

Deze geeft aan, hoeveel leerlingen in een bepaald jaar in aanmerking komen voor landbouwdagonderwijs, waarbij ook leerlingen worden meegeteld, die zowel de l.l.s. als de m.l.s. bezoeken. Het berekenen van deze "totale behoefte" (in onderscheid met "behoefte per jaarklasse") is nodig om de relatie tussen capaciteit en behoefte te kunnen nagaan. Overtreft de capaciteit de behoefte, dan spreekt men van "overcapaciteit". In verband met de structuur van het agrarische dagonderwijs (differentiatie naar schoolsoort en richting) is een zekere overcapaciteit in bepaalde gebieden vaak moeilijk te vermijden.

Behoefte per jaarklasse

Dit is het aantal leerlingen, dat in een bepaald jaar voor het eerst voor enige vorm van dagonderwijs in aanmerking komt.

Dit begrip is van belang voor de confrontatie van deelneming (per jaarklasse) en behoefte (per jaarklasse), waarbij dus geen leerlingen worden meegeteld die beide vormen van dagonderwijs (l.l.s. en m.l.s.) bezoeken.

Maximum- en minimumbehoefte

De uitgangspunten, die aan de berekeningen van de behoefte ten grondslag liggen (zowel wat betreft de "behoefte per jaarklasse" als de "totale behoefte") zullen thans worden besproken.

Bij de maximumbehoefte wordt ervan uitgegaan dat het aantal leerlingen, dat als toekomstig bedrijfshoofd kan worden beschouwd, ongeveer overeenkomt met 3% van het te verwachten aantal landbouwbedrijven omstreeks 1970, terwijl het totale aantal leerlingen op 3½% van dit aantal bedrijven kan worden gesteld.

Bij de minimumbehoefte wordt ervan uitgegaan dat het aantal leerlingen, dat als toekomstig bedrijfshoofd kan worden beschouwd, ongeveer gelijk mag worden gesteld met 3% van het aantal landbouwbedrijven van 4 ha en groter in het jaar 1957, waarbij voor het totale aantal leerlingen idem 3½% wordt berekend.

De motivering van deze minimumprognose is enerzijds hierin gelegen, dat de voorlopige prognose van het aantal bedrijven omstreeks 1985 (deelrapport Werkgroep IV, blz. 44 en 45), welke aan de voorzichtige kant is gehouden, vrij goed

overeenkomt met het aantal bedrijven van 4 ha en groter in 1957 1). Anderzijds blijkt uit de landbouwtellingen van het C.B.S., dat het aantal bedrijven van 1-4 ha sinds 1947 geregeld daalt, terwijl het aantal bedrijven van 4 ha en groter tussen 1947 en 1957 vrij constant bleef. Van belang is tevens, dat de enquêteresultaten hebben uitgewezen, dat het percentage leerlingen, afkomstig van bedrijven van 1-5 ha, slechts 18% bedraagt, terwijl in 1957 het aantal bedrijven van 1-5 ha nog 36% van alle landbouwbedrijven uitmaakte (vgl. § 7).

In tegenstelling tot de maximumprognose wordt bij de minimumbehoefte afgezien van een taakstelling (wat het dagonderwijs betreft) voor de zeer kleine bedrijven. Om deze reden menen wij ten aanzien van de minimumbehoefte wat meer voorbehoud te moeten maken, althans wat de behoefte op korte termijn betreft. Op langere termijn gezien zal de minimumprognose waarschijnlijk aan betrouwbaarheid winnen, aangezien deze de behoefte voor een verdere toekomst meer benadert. Immers de maximumbehoefte richt zich op het aantal bedrijven omstreeks 1970 (de leerlingen van 1957 zijn de boeren van de jaren zeventig), terwijl verwacht mag worden, dat na 1970 het aantal landbouwbedrijven nog verder daalt. Met betrekking tot de minimumbehoefte kan worden opgemerkt, dat degenen, die omstreeks 1985 bedrijfshoofd worden, in de jaren 1967-1973 landbouwonderwijs nodig zullen hebben, hetgeen wil zeggen dat het toekomstkarakter van de minimumbehoefte niet zo bijzonder ver van ons af ligt.

Het verschil tussen maximum- en minimumbehoefte betreft dus de termijn (naarmate het aantal bedrijven na 1970 sneller daalt, wordt de geldigheidsduur van de maximumbehoefte korter) en de ruimte voor schoolbezoek van toekomstige landarbeiders, niet-agrariërs en zeer kleine grondgebruikers (waarvoor de minimumbehoefte geen extra plaatsruimte biedt).

De voor de berekening van maximum- en minimumbehoefte gebruikte percentages ($3\frac{1}{2}$% voor alle leerlingen, 3% voor de toekomstige bedrijfshoofden) zijn als volgt te verklaren:

Aangenomen wordt, dat een boerenzoon gemiddeld op 30-jarige leeftijd boer wordt en dit onder normale omstandigheden blijft tot zijn 65ste jaar, zodat hij 35 jaar bedrijfshoofd is. Dit betekent, dat in een bepaald gebied per honderd bedrijven jaarlijks ongeveer drie opvolgers (jonge boeren) nodig zijn, dus 3%.

Daarnaast zijn er leerlingen, die in de toekomst een werkkring zullen vinden in de periferie van de landbouw als werknemer in de landbouw of die zullen emigreren. Deze leerlingen kunnen zowel uit een agrarisch als uit een niet-agrarisch milieu

1) Het totale verschil is ruim 900 bedrijven in Gelderland, waarbij het aantal tuinbouwbedrijven constant is gehouden. Voor de meeste landbouwgebieden zijn de verschillen relatief gering.

afkomstig zijn. Bij de berekening van de behoefte wordt aangenomen, dat dit aantal één leerling per tweehonderd bedrijven bedraagt, zodat het totale aantal leerlingen dat landbouwonderwijs behoeft, per jaar op ongeveer $3\frac{1}{2}$ per honderd bedrijven kan worden gesteld, dus $3\frac{1}{2}$%.

De norm één op tweehonderd is gebaseerd op de Gelderse situatie, voor zover deze uit de enquête van 1957 en de gegevens van 1953 kon worden gedestilleerd. In 1957 bleken per jaarklasse $\pm$ 103 leerlingen niet uit het boerenmilieu afkomstig te zijn, dat is bijna één leerling per driehonderd bedrijven. Het gecompliceerde karakter van de totale behoefte (vgl. blz. 4) brengt mee, dat enerzijds een aantal niet-agrarische leerlingen, dat bedrijfshoofd (wenst te worden), op het getal 103 in mindering moet worden gebracht; anderzijds zullen boerenzoons-leerlingen, die geen bedrijfshoofd worden, dit getal weer vermeerderen. In combinatie met de gegevens inzake de bestemming van de leerlingen (vgl. blz. 6), is het echter mogelijk gebleken ten naaste bij de behoefte aan leerlingen, die geen bedrijfshoofd zullen worden, vast te stellen, waaruit bovengenoemde norm resulteert. Voor de berekening van het een en ander verwijzen wij naar bijlage VIII, waarin ook de enquêteresultaten over de bestemming zijn vermeld.

Bijlage II

LIJST VAN GEËNQUÊTEERDE SCHOLEN (1957)

Lagere landbouwscholen (l.l.s.)

a. In de provincie Gelderland:

Velp (chr.), Barneveld[1] (chr.), Ede (chr.), Oldebroek (chr.), Nijkerk (chr.), Nunspeet (chr.), Ermelo (chr.), Uddel[1] (chr.), Wapenveld (chr.), Epe (alg.), Apeldoorn (alg.), Laren (alg.), Borculo (alg.), Lichtenvoorde (r.-k.), Beltrum (r.-k.), Eibergen[1] (chr.), Bredevoort (chr.), Winterswijk (alg.), Ruurlo (alg.), Sinderen (chr.), Vorden (bijz.), Varsseveld (alg.), Zelhem (chr.), Etten (r.-k.), Hees (r.-k.), Wijchen (r.-k.), Twello (r.-k.), Baak (r.-k.), Twello (alg.), Brummen[1] (chr.), Wehl (r.-k.), Zevenaar (r.-k.), Gendt (r.-k.), Kesteren (alg.), Geldermalsen (alg.), Kerkdriel (r.-k.), Bruchem (alg.), Boven-Leeuwen (r.-k.).

b. Niet-Gelderse scholen:

Achterberg, Woudenberg, Bathmen, Haaksbergen, Andel, Megen, Schoonrewoerd, Gorinchem.

Middelbare landbouwscholen (m.l.s.)

a. In de provincie Gelderland:

Putten (chr.), Zutphen (alg.), Winterswijk (alg.), Groenlo (r.-k.), Doetinchem (chr.), Andelst (alg.), Didam (r.-k.).

b. Niet-Gelderse scholen:

Gorinchem, Raalte, Utrecht, Zwollerkerspel, Cuyk.

Lagere tuinbouwscholen (l.tb.s.)

a. In de provincie Gelderland:

Borculo (r.-k.), Groessen (r.-k.), Huissen (r.-k.), Nijmegen (r.-k.), Tiel (alg.), Twello (alg.), Zaltbommel (chr.).

b. Niet-Gelderse scholen:

Dussen, Zwolle.

Middelbare tuinbouwscholen (m.tb.s.)

Nijmegen (alg.), Didam (r.-k.).

Gelderse scholen:	38 l.l.s.,	7 m.l.s.,	7 l.tb.s.,	2 m.tb.s.
Niet-Gelderse scholen:	8 l.l.s.,	5 m.l.s.,	2 l.tb.s.,	
Geënquêteerde scholen:	46 l.l.s.,	12 m.l.s.,	9 l.tb.s.,	2 m.tb.s.

(Samengeteld 69 scholen)

1) Christelijke lagere landbouwscholen van de Geldersche Maatschappij van Landbouw.

Vragenlijst L.L.S.

1. a. Naam van de school: .....
   b. Gevestigd te: ..... Gemeente .....
   c. Jaartal van opening van de school: .....
   d. Is in de huisvesting van de school definitief voorzien of is ter zake een voorlopige voorziening getroffen? (Noodvoorziening of semi-permanent.) .....
   e. Aantal leerlingen aan het einde van het schooljaar 1957 in de 1e klasse: .....
      2e klasse: .....
      3e klasse: .....
      4e klasse: .....
   f. Aantal in het cursusjaar 1956-1957 vertrokken leerlingen: ..... van wie met diploma: .....

2. Het aantal leerlingen aan het einde van het schooljaar 1957, onderscheiden naar herkomst van de leerlingen, beroep ouders en de bestemming van de in de laatste 5 jaar vertrokken leerlingen.

	Hoofdberoep der ouders of verzorgers							
	landbouwer			tuin-bouwer	land-arbeider	tuin-arbeider	ander agrarisch beroep 1)	overige beroepen
	1-5 ha	5-10 ha	> 10 ha					
a. Herkomst van de leerlingen gemeente:								
b. Bestemming van de vertrokken leerlingen: (periode 1952-1957)								
1. landbouwbedrijf 2)								
2. buiten de landbouw								
3. voortgezette landbouwopleidingen 3)								

1) Hieronder te verstaan een assistent van de R.L.V.D., een veehandelaar, een zaakvoerder landbouwcoöp., e.d.
2) Landbouw in ruime zin.
3) Tevens werkzaam in landbouw.

Bijlage III-b

Vragenlijst L.Tb.S.

1. a. Naam van de school: .....
   b. Gevestigd te: ..... Gemeente: .....
   c. Jaartal van opening van de school: .....
   d. Is in de huisvesting van de school definitief voorzien of is ter zake een voorlopige voorziening getroffen? (Noodvoorziening of semi-permanent.) .....
   e. Aantal leerlingen aan het einde van het schooljaar 1957 in de 1e klasse: .....
      2e klasse: .....
      3e klasse: .....
      4e klasse: .....
   f. Aantal in het cursusjaar 1956-1957 vertrokken leerlingen: ..... van wie met diploma: .....

2. Het aantal leerlingen aan het einde van het schooljaar 1957, onderscheiden naar herkomst van de leerlingen, beroep ouders en de bestemming van de in de laatste 5 jaar vertrokken leerlingen.

	Hoofdberoep der ouders of verzorgers							
	landbouwer			tuin-bouwer	land-arbeider	tuin-arbeider	ander agrarisch beroep 1)	overige beroepen
	1-5 ha	5-10 ha	> 10 ha					
a. Herkomst van de leerlingen gemeente:								
b. Bestemming van de vertrokken leerlingen: (periode 1952-1957)								
1. tuinbouwbedrijf								
2. landbouwbedrijf								
3. niet in land- of tuinbouw								
4. voortgezette land- of tuinbouwopleidingen 2)								

1) Hieronder te verstaan een assistent van de R.L.V.D., een veehandelaar, een zaakvoerder landbouwcoöp., e.d.
2) Tevens werkzaam in landbouw.

Vragenlijst M.L.S. (en M.Tb.S.)

1. a. Naam van de school: .....

   b. Gevestigd te: ..... Gemeente: .....

   c. Jaartal van opening van de school: .....

   d. Is in de huisvesting van de school definitief voorzien of is ter zake een voorlopige voorziening getroffen? (Noodvoorziening of semi-permanent.) .....

   e. Aantal leerlingen aan het einde van het schooljaar 1957 in de 1e klasse: .....

   2e klasse: .....

   f. Aantal in het cursusjaar 1956-1957 vertrokken leerlingen: ..... van wie met diploma: .....

2. Het aantal leerlingen aan het einde van het schooljaar 1957, onderscheiden naar herkomst van de leerlingen, beroep ouders en de bestemming der in de laatste 5 jaar vertrokken leerlingen.

	Hoofdberoep der ouders of verzorgers							
	landbouwer			tuin-bouwer	land-arbeider	tuin-arbeider	ander agrarisch beroep 1)	overige beroepen
	1-5 ha	5-10 ha	> 10 ha					
a. Herkomst van de leerlingen gemeente:								
.....								
.....								
.....								
.....								
.....								
.....								
.....								
.....								
.....								
.....								
.....								
.....								

b. Genoten vooronderwijs:								
1. gewoon of voortgezet gewoon lager onderwijs								
2. mulodiploma								
3. h.b.s.- of gymn.diploma								
4. 3 jaren h.b.s. of gymn.								
5. enige jaren mulo, h.b.s. of gymnasium								
6. lagere landbouwschool								
7. algemene landbouwcursus								
8. overige voorpleidingen								
c. Bestemming der vertrokken leerlingen: (periode 1952-1957)								
1. ouderlijk bedrijf								
2. bedrijf van anderen								
3. landbouwvoorlichtingsdienst, landbouwcoöp. of ander landbouwbureau								
4. buiten de landbouw								
5. emigratie								
6. voortgezette opleidingen								
7. onbekend								

1) Hieronder te verstaan een assistent van de R.L.V.D., een veehandelaar, een zaakvoerder landbouwcoöp., e.d.

HET LANDBOUWONDERWIJS IN GELDERLAND
(medio 1957)

Gebied van herkomst van de leerlingen	Vooronderwijs van leerlingen op middelbare landbouwscholen									
	alle leerlingen					boerenzoons				
	aantal	% met lagere landbouwschool	% met diploma ulo of v.h.m.o.	% met enige jaren ulo of v.h.m.o.	% met algemene landbouwcursus	aantal	% met lagere landbouwschool	% met diploma ulo of v.h.m.o.	% met enige jaren ulo of v.h.m.o.	% met algemene landbouwcursus
Veluwezoom	18	67	22	11	-	11	74	9	27	-
Nederveluwe	23	61	26	9	-	15	73	20	7	-
Overveluwe	35	63	20	14	-	30	80	10	7	-
Oostelijke veluwe	32	69	19	12	-	23	82	9	9	-
Graafschap	206	64	18	13	3	186	67	17	11	3
Rijk van Nijmegen	2	50	50	-	-	1	100	-	-	-
IJselstreek	44	64	23	9	2	43	65	21	9	2
Lijmers	16	56	13	19	6	14	50	14	21	7
Betuwe	44	61	16	16	2	38	74	10	10	3
Tielerwaard	11	82	18	-	-	9	100	-	-	-
Bommelerwaard	7	86	14	-	-	6	100	-	-	-
Land van Maas en Waal	9	56	22	22	-	7	72	14	14	-
Gelderland	444	65	19	13	2	383	71	15	10	2

HET LANDBOUWONDERWIJS IN GELDERLAND PER 1 JANUARI 1953

Gebied		Vooronderwijs van leerlingen op middelb.landb.scholen					
		alle leerlingen			boerenzoons		
		aantal	% met als vooronderwijs		aantal	% met als vooronderwijs	
			algemene landbouw cursus	lagere landbouw school		algemene landbouw cursus	lagere landbouw school
I	Veluwezoom	16	19	19	9	-	22
II	Nederveluwe	9	33	44	8	25	50
III	Overveluwe	31	36	39	24	38	38
IV	Oostelijke Veluwe	15	33	33	13	31	39
V	Graafschap Zutphen	173	31	32	157	32	33
VI	Rijk van Nijmegen	13	23	39	11	27	36
VII	IJselstreek	41	29	29	36	31	31
VIII	Lijmers	23	17	30	18	22	33
IX	Betuwe	40	13	20	32	13	22
X	Tielerwaard	9	11	33	8	13	38
XI	Bommelerwaard	7	14	43	7	14	43
XII	Land van Maas en Waal	13	23	23	13	23	23
Provincie Gelderland		390	27	30	336	28	32

1) Toen landbouwwinterscholen genoemd.

Bron: Ministerie van Landbouw en Visserij, afdeling Landbouwonderwijs.

Bijlage VI-a

DE LEERLINGEN VAN HET LANDBOUWONDERWIJS EN HUN EINDBESTEMMING
(medio 1957)

Gebied van herkomst van de leerlingen	Aantal grondgebruikers hoofdberoep landbouwer met bedrijven van		Leerlingen op dagonderwijs				Leerlingen met als eindbestemming	
			totaal aantal	per jaarklasse				
	≥ 1 ha (a)	≥ 4 ha (b)		aantal (c)	in % van a	in % van b	l.l.s. in % van c	m.l.s. in % van c
Veluwezoom	438	360	57	12¾	2,9	3,5	29	71
Nederveluwe	2865	1896	207	51	1,8	2,7	77	23
Overveluwe	3270	2325	318	88	2,7	3,8	80	20
Oostelijke Veluwe	2660	1830	241	59½	2,2	3,3	73	27
Graafschap Zutphen	10817	8768	1357	331¼	3,1	3,8	61	39
Rijk van Nijmegen	1175	868	118	29½	2,5	3,4	97	3
IJselstreek	2586	1934	287	70½	2,7	3,6	66	34
Lijmers	946	656	68	20¼	2,1	3,1	58	42
Betuwe	2015	1403	220	52½	2,6	3,7	57	43
Tielerwaard	2026	1583	113	26½	1,3	1,7	76	24
Bommelerwaard	1267	878	110	26¼	2,1	3,0	87	13
Land v.Maas en Waal	1684	1212	169	44½	2,6	3,7	90	10
Gelderland	31749	23713	3265	812½	2,5	3,4	69	31

Bijlage VI-b

DE LEERLINGEN (BOERENZOONS) VAN HET LANDBOUWONDERWIJS EN HUN EINDBESTEMMING
(medio 1957)

Veluwezoom	438	360	36	7¾	1,8	2,2	29	71
Nederveluwe	2865	1896	191	46½	1,6	2,5	84	16
Overveluwe	3270	2325	288	76½	2,3	3,3	80	20
Oostelijke Veluwe	2660	1830	202	48	1,8	2,6	76	24
Graafschap Zutphen	10817	8768	1249	301¾	2,8	3,4	62	38
Rijk van Nijmegen	1175	868	110	27¼	2,3	3,1	98	2
IJselstreek	2586	1934	274	67	2,6	3,5	65	35
Lijmers	946	656	62	19	2,0	2,9	61	39
Betuwe	2015	1403	160(173)	35½(38¾)	1,8(1,9)	2,5(2,8)	45(50)	55(50)
Tielerwaard	2026	1583	98	22¼	1,1	1,4	76	24
Bommelerwaard	1267	878	89 (99)	20¾(23¼)	1,6(1,8)	2,4(2,6)	86(87)	14(13)
Land van Maas en Waal	1684	1212	143(155)	37½(40½)	2,2(2,4)	3,1(3,3)	91(91)	9(9)
Gelderland	31749	23713	2889(2924)	709¾(718½)	2,2(2,3)	3,0(3,0)	69(70)	31(30)

N.B. De cijfers tussen haakjes zijn inclusief de zoons van tuinbouwers.

DE LEERLINGEN VAN HET LANDBOUWONDERWIJS EN HUN EINDBESTEMMING (1953)

Bijlage VII-a

Gebied	Aantal grondgebruikers hoofdberoep landbouwer in 1947 met bedrijf ≥1 ha (a)	in 1947 met bedrijf ≥4 ha (b)	in 1950 met bedrijf ≥1 ha (c)	in 1950 met bedrijf ≥4 ha (d)	Aantal leerlingen op dag- en avondonderwijs	Leerlingen per jaar klasse op dag- en avondonderwijs: aantal (e)	in % van a	in % van b	in % van c	in % van d	op dagonderwijs: aantal	in % van a	in % van b	in % van c	in % van d	Leerlingen met eindbestemming: a.l.c. in % van e	l.l.s. in % van e	m.l.s. in % van e 1)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
I	615	416	553	409	46	16	2,6	3,8	2,9	3,9	11	1,8	2,6	2,0	2,7	31	19	50
II	3297	1847	3369	1952	334	112	3,4	6,1	3,3	5,7	55	1,7	3,0	1,6	2,8	50	46	4
III	3868	1985	3871	2210	286	82	2,1	4,1	2,1	3,7	61	1,6	3,1	1,6	2,8	27	54	19
IV	3332	1755	3179	1821	280	92	2,8	5,2	2,9	5,1	52	1,6	3,0	1,6	2,9	47	44	9
V	12122	8668	11762	8759	1382	391	3,2	4,5	3,3	4,5	305	2,5	3,5	2,6	3,5	22	56	22
VI	1490	804	1451	846	207	61	4,1	7,6	4,2	7,2	43	2,9	5,3	3,0	5,1	30	59	11
VII	2928	1899	2831	1933	302	96	3,3	5,1	3,4	5,0	59	2,0	3,1	2,1	3,1	37	41	22
VIII	1184	630	1166	654	111	50	4,2	7,9	4,3	7,6	12	1,0	1,9	1,0	1,8	76	–	24
IX	2401	1414	2402	1428	253	76	3,2	5,4	3,2	5,3	61	2,5	4,3	2,5	4,3	21	53	26
X	2280	1503	2231	1580	128	35	1,5	2,3	1,5	2,2	32	1,4	2,1	1,4	2,0	10	82	8
XI	1382	798	1343	854	125	32	2,3	4,0	2,4	3,7	32	2,3	4,0	2,4	3,7	–	87	13
XII	1912	1097	1840	1111	227	75	3,9	6,8	4,1	6,8	41	2,1	3,7	2,2	3,7	45	45	10
Gelderland	36811	22816	35998	23557	3681	1118	3,0	4,9	3,1	4,7	764	2,1	3,4	2,2	3,3	32	50	18

DE LEERLINGEN (BOERENZOONS) VAN HET LANDBOUWONDERWIJS EN HUN EINDBESTEMMING (1953)

Bijlage VII-b

I	615	416	553	409	34	13	2,1	3,1	2,4	3,2	8	1,3	1,9	1,4	2,0	38	23	39
II	3297	1847	3369	1952	292	93	2,8	5,0	2,8	4,8	52	1,6	2,8	1,5	2,7	44	52	4
III	3868	1985	3871	2210	277	83	2,2	4,2	2,1	3,8	56	1,5	2,8	1,4	2,5	33	53	14
IV	3332	1755	3179	1821	224	67	2,0	3,8	2,1	3,7	47	1,4	2,7	1,5	2,6	30	60	10
V	12122	8668	11762	8759	1200	310	2,6	3,6	2,6	3,5	294	2,4	3,4	2,5	3,4	5	69	26
VI	1490	804	1451	846	189	55	3,7	6,8	3,8	6,5	40	2,7	5,0	2,8	4,7	27	62	11
VII	2928	1899	2831	1933	291	91	3,1	4,8	3,2	4,7	57	1,9	3,0	2,0	2,9	37	43	20
VIII	1184	630	1166	654	81	34	2,9	5,4	2,9	5,2	9	0,8	1,4	0,8	1,4	74	0	26
IX	2401	1414	2402	1428	217	64	2,7	4,5	2,7	4,5	52	2,2	3,7	2,2	3,6	19	56	25
X	2280	1503	2231	1580	112	29	1,3	1,9	1,3	1,8	27	1,2	1,8	1,2	1,7	7	79	14
XI	1382	798	1343	854	114	29	2,1	3,6	2,2	3,4	29	2,1	3,6	2,2	3,4	–	86	14
XII	1912	1097	1840	1111	195	62	3,3	5,7	3,4	5,6	39	2,1	3,6	2,1	3,5	37	52	11
Gelderland	36811	22816	35998	23557	3226	922	2,5	4,0	2,6	3,9	710	1,9	3,1	2,0	3,0	23	59	18

1) Destijds als landbouwwinterschool vermeld. Bron: Ministerie van Landbouw en Visserij, afd. Landbouwonderwijs.

BESTEMMING DER LEERLINGEN IN DE PERIODE 1952-1957

Opleiding	Bestemming	Aantal leerlingen naar hoofdberoep ouders			
		landbouwer	tuinbouwer	agrarisch werknemer	niet-agrarisch beroep
Lagere landbouwschool	landbouwbedrijf	1837	10	29	30
	buiten de landbouw	98	-	3	38
	voortgezette landbouwkundige opleidingen	359	9	-	10
Middelbare landbouwschool	landbouwbedrijf	469	5	-	19
	agrarische functie of buiten de landbouw	102	3	-	46
	emigratie	21	1	2	15
	voortgezette opleidingen	15	-	1	11

Bron: enquête 1957. Gegevens van 3133 leerlingen.

TOELICHTING IN VERBAND MET DE BEHOEFTEBEREKENINGEN

Van de 103 leerlingen per jaarklasse (zie blz.) moeten worden afgetrokken:

a. allen, die bedrijfshoofd (wensen te) worden, dat zijn er ± 10 per jaarklasse. Dit getal is te laag, omdat de niet-agrarische leerlingen in deze bijlage relatief onvoldoende vertegenwoordigd zijn.

Daarentegen moeten worden meegeteld:
b. boerenzoons, die geen bedrijfshoofd worden en wel ± 47 per jaarklasse. In dit getal zijn begrepen 98 boerenzoons (dat is ± 20 per jaarklasse), die buiten de landbouw terechtkwamen. Voor deze categorie kan in feite geen behoefte gecreëerd worden. Het is te hopen, dat doelmatige beroepskeuzevoorlichting deze groep zal doen verdwijnen.

Conclusies uit a en b

Maximaal is er schoolruimte nodig voor:
103 + 37 (47-10) = 140 leerlingen. Dit komt overeen met 1 leerling per 200 bedrijven in het jaar 1970.

Minimaal is er schoolruimte nodig voor:
103 + 17 (27-10) = 120 leerlingen. Hierbij zijn dus de onder b bedoelde 20 boerenzoons, die in feite niet op de landbouwschool thuishoren, afgetrokken.

MAXIMUM- EN MINIMUMBEHOEFTE AAN LANDBOUWONDERWIJS

Gebied	Aantal landbouw-bedrijven omstreeks 1970 (raming) 1) (a)	Aantal bedrijven van 4 ha en groter in 1957 (b)	Maximum-behoefte (3% van a)	Minimum-behoefte (3% van b)
I	330	360	9,9	9,9 2)
II	2.500	1.896	75	57
III	2.740	2.325	82	70
IV	2.345	1.830	70	55
V	9.650	8.768	290	263
VI	980	868	29	26
VII	2.400	1.934	72	58
VIII	850	656	25	20
IX	1.715	1.403	51	42
X	1.755	1.583	53	47
XI	1.110	878	33	26
XII	1.450	1.212	44	36
Gelder-land	27.825	23.713	835	711

1) Het aantal agrarische bedrijven is als totaal geraamd voor 1970 (land- en tuinbouw samen); men vergelijke hiertoe de deelrapporten van de Werkgroepen I en IV. Voor Werkgroep III was het nodig het aantal landbouwbedrijven afzonderlijk te kennen (en eveneens het aantal tuinbouwbedrijven). Wij hebben daartoe het aantal tuinbouwbedrijven constant gehouden (gegevens 1957); het aantal landbouwbedrijven in 1970 is verkregen door van alle agrarische bedrijven in dat jaar het aantal tuinbouwbedrijven in 1947 af te trekken.

2) Theoretisch zou de minimumbehoefte 10,8 zijn en dus hoger dan de maximumbehoefte; wij hebben derhalve minimum en maximum hier gelijkgesteld.

CAPACITEIT VAN EN BEHOEFTE AAN LANDBOUWONDERWIJS
(1957)

Gebied	Capaciteit		Behoefte (theoretisch)				Jaarcapaciteit van het aantal onderwijs behoevende zoons	
	aantal eerste klassen op dagscholen	jaarcapaciteit in aantallen leerlingen	aant. grondgebruikers raming met bedrijven 1970 (a)	aant. grondgebruikers raming met bedrijven ≥4ha (1957) (b)	aant. onderwijs behoevende zoons p.jr. gebaseerd op a	aant. onderwijs behoevende zoons p.jr. gebaseerd op b	in % van a	in % van b
Veluwezoom	1	30½	330	360	18	18	170	170
Nederveluwe	2	68¼	2500	1896	96	75	71	91
Overveluwe	5	116¾	2740	2325	109	95	107	123
Oostelijke Veluwe	4	119½	2345	1830	92	64	130	187
Graafschap Zutphen	20	502½	9650	8768	412	381	122	132
Rijk van Nijmegen	2	30½	980	868	35	31	87	98
IJselstreek	5	120	2400	1934	100	84	120	143
Lijmers	3	48	850	656	37	30	130	160
Betuwe	4	88¾	1715	1403	78	67	114	132
Tielerwaard	1	35½	1755	1583	64	57	55	62
Bommelerwaard	2	47	1110	878	40	31	118	152
Land van Maas en Waal	1	51¾	1450	1212	55	46	94	113
Gelderland	50	1259	27825	23713	1134	990	111	127

Bron: Capaciteit berekend uit enquêtegegevens 1957.

Behoefte berekend uit gegevens C.B.S.-landbouwtelling 1957.

Bijlage XI

ONDERWIJS VAN DE IN DE LANDBOUW WERKENDE ZOONS IN DE ACHT GELDERSE GEMEENTEN
Beroepsgroepen A en B

Gemeente	Alle zoons ≥ 15 jaar			Zoons van 15-19 jaar			Zoons van 20-24 jaar		
	% met agrarisch onderwijs	% met ander onderwijs	% zonder onderwijs	% met agrarisch onderwijs	% met ander onderwijs	% zonder onderwijs	% met agrarisch onderwijs	% met ander onderwijs	% zonder onderwijs
Herwen en Aerdt	91	-	9	100	-	-	100	-	-
Gendt	81	3	16	81	5	14	81	5	14
Doodewaard	73	2	25	100	-	-	88	-	12
Hedel	80	4	16	100	-	-	63	25	12
Culemborg	57	5	38	63	12	25	75	-	25
Vijf gemeenten	75	3	22	84	5	11	81	5	14
Zelhem	75	1	24	79	-	21	79	4	17
Ermelo	67	4	29	65	4	31	76	5	19
Wijchen	68	3	29	67	5	28	72	5	23
Drie gemeenten	72	2	26	73	2	25	76	5	19
Acht gemeenten	73	2	25	76	3	21	77	5	18

Bron: L.E.I.
Onderzoek boerenzoons 1956-1957.

KWALITEIT VAN HET DOOR DE IN DE LANDBOUW WERKENDE ZOONS GEVOLGDE AGRARISCHE ONDERWIJS
Beroepsgroepen A en B

Gemeente	% zoons ≥ 15 jaar met				% zoons van 15-19 jaar met				% zoons van 20-24 jaar met			
	dagonderwijs		cursussen		dagonderwijs		cursussen		dagonderwijs		cursussen	
	middel-baar	lager	alge-mene	spe-ciale	middel-baar	lager	alge-mene	spe-ciale	middel-bare	lager	alge-mene	spe-ciale
Herwen en Aerdt	35	36	26	3	14	86	-	-	33	22	34	11
Gendt	28	45	27	-	-	82	18	-	35	35	30	-
Doodewaard	32	27	33	8	25	75	-	-	72	-	14	14
Hedel	7	34	56	3	10	60	30	-	40	20	40	-
Culemborg	8	38	49	5	10	60	10	20	-	67	33	-
Vijf gemeenten	22	37	38	3	10	73	13	4	32	34	30	4
Zelhem	9	59	31	1	8	83	9	-	11	63	23	3
Ermelo	10	37	42	11	18	70	6	6	14	31	38	17
Wijchen	20	63	17	-	15	77	8	-	32	49	19	-
Drie gemeenten	12	56	30	2	11	80	8	1	17	51	26	6
Acht gemeenten	15	50	32	3	11	77	10	2	22	46	27	5

Bron: L.E.I.; Bedrijfsopvolging en beroepskeuze in land- en tuinbouw.
(Onderzoek o.a. in acht Gelderse gemeenten.)

Bijlage XIII

HET LAND- EN TUINBOUWONDERWIJS IN GELDERLAND (medio 1957)

Gebied	Aantal niet-zelfstandig in land- en tuinbouw werkende zoons		Aantal dagonderwijs volgende land- en tuinbouwerszoons per jaarklasse (b)	b in % van a
	totaal	per jaarklasse (a)		
Veluwezoom	217	14,5	8½	59
Nederveluwe	1483	98,9	47	48
Overveluwe	1641	109,4	76½	70
Oostelijke Veluwe	1155	77,0	51	66
Graafschap Zutphen	5740	382,7	308 1/3	81
Rijk van Nijmegen	568	37,9	29½	78
IJsselstreek	1048	69,9	73 5/6	106
Lijmers	435	29	25	86
Betuwe	1634	108,9	60¼	55
Tielerwaard	798	53,2	34	64
Bommelerwaard	735	49,0	34	69
Land van Maas en Waal	1000	66,7	41½	62
Gelderland	16454	1097	789 5/12	72

BEZETTING VAN DE EERSTE KLASSEN DER LANDBOUWSCHOLEN
(per gebied)

I. Overzicht van het gemiddelde aantal leerlingen afkomstig uit 6 Gelderse landbouwgebieden, dat onderwijs volgt (heeft gevolgd) in de 1e klas van landbouwdagscholen over de cursussen 1956/'57, 1957/'58, 1958/'59 en 1959/'60.

Landbouwgebied	Aantal leerlingen in de 1e klas van					
	lagere landb.sch.		middelb.landb.sch.		landb.dagscholen	
	totaal	zoons van lb. met 1 ha of meer cult.gr.	totaal	zoons van lb. met 1 ha of meer cult.gr.	totaal	zoons van lb. met 1 ha of meer cult.gr.
I. Veluwezoom	13	7½	10	6½	23	14
II. Nederveluwe	56	51	11½	10	67½	61
III. Overveluwe	80½	69½	15½	13½	96	83
IV. Oostelijke Veluwe	63½	53	12½	11	76	64
V. Graafschap Zutfen	263½	232½	123½	109½	387	342
VII. IJselstreek	65½	59½	27	23	92½	82½

II. Het gemiddelde aantal leerlingen in de 1e klas van de landbouwdagscholen uitgedrukt in % van de maximumbehoefte en van de minimumbehoefte.

Landbouwgebied	Gemiddeld aantal leerlingen in de 1e klas van landb.dagsch., zoons van landb. met 1 ha of meer cultuurgrond		Maximum-behoefte 2) (b)	Minimum-behoefte 3) (c)	a in % van b	a in % van c
	totaal	gecorrigeerd 1) (a)				
I. Veluwezoom	14	9½	10	10	95	95
II. Nederveluwe	61	54	75	57	72	95
III. Overveluwe	83	72	82	70	88	103
IV. Oostelijke Veluwe	64	55	70	55	79	100
V. Graafschap Zutfen	342	268½	290	263	93	102
VII. IJselstreek	82½	67½	72	58	94	116

1) M.b.v. het percentage boerenzoons op m.l.s., welke als vooropleiding l.l.s. hebben gehad.
2) D.i. 3% van het totale aantal landbouwbedrijven ≥ 1 ha in 1970.
3) D.I. 3% van het aantal landbouwbedrijven van 4 ha en groter in 1957.

III. Overzicht van het gemiddelde aantal leerlingen uit 6 Gelderse landbouwgebieden, dat onderwijs volgt (heeft gevolgd) in de 1e klas van land- en tuinbouwdagscholen over de cursussen 1956/'57, 1957/'58, 1958/'59 en 1959/'60.

Landbouwgebied	Aantal leerlingen in de 1e klas van					
	lagere land- en tuinbouwscholen		middelb. land- en tuinbouwscholen		land- en tuinbouwdagscholen	
	totaal	boeren- en tuinderszoons	totaal	boeren- en tuinderszoons	totaal	boeren- en tuinderszoons
VI. Rijk van Nijmegen	28	23	14	9	42	32
VIII. De Lijmers	26½	19	10½	10	37	29
IX. Betuwe	82	66	25	26	107	92
X. Tielerwaard	49	43½	7	6	56	49½
XI. Bommelerwaard	30	21	2½	2	32½	23
XII. Land v. Maas en Waal	37½	30	11½	9	49	39

IV. Het gemiddelde aantal leerlingen in de 1e klas van de land- en tuinbouwdagscholen uitgedrukt in % van de maximumbehoefte en van de minimumbehoefte.

Landbouwgebied	Gemiddeld aantal leerlingen in de 1e klas van land- en tuinbouwdagscholen, boeren- en tuinderszoons		Minimumbehoefte 2) (b)	Maximumbehoefte 3) (c)	a in % van b	a in % van c
	totaal	gecorrigeerd 1) (a)				
VI. Rijk van Nijmegen	32	26	31	34	84	76
VIII. De Lijmers	29	24	27	32	89	75
IX. Betuwe	92	74	81	90	91	82
X. Tielerwaard	49½	43½	56½	62½	77	70
XI. Bommelerwaard	30	28½	33½	40½	86	70
XII. Land van Maas en Waal	43	37½	43	51	87	74

1) M.b.v. het percentage boeren- en tuinderszoons op m.l.s., dat als vooropleiding l.l.s. of l.tb.s. heeft gehad en het percentage boeren- en tuinderszoons op m.tb.s., dat dezelfde vooropleiding heeft gehad.
2) D.i. 3% van het aantal landbouwbedrijven van 4 ha en groter in 1957 + 3% van alle tuinbouwbedrijven van 0,01 ha en groter in 1957.
3) D.i. 3% van alle landbouwbedrijven ≥ 1 ha in 1970 + 3% van alle tuinbouwbedrijven ≥ 0,01 ha in 1970.

BEZETTING VAN DE EERSTE KLASSEN
(per gemeente)

Gebied	Gemeente	Gemiddeld aantal leerlingen in de 1e klas van landbouwdagscholen		
		l.l.s.	m.l.s.	totaal
I Veluwezoom	Arnhem	4	3	7
	Renkum	3	1	3½
	Rheden	3½	4	7½
	Rozendaal	0	0	½
	Wageningen	2½	2	4½
	landbouwgebied	13	10	23
II Nederveluwe	Barneveld	22½	4	26½
	Ede	31½	7	38½
	Scherpenzeel	2	½	2½
	landbouwgebied	56	11½	67½
III Overveluwe	Doornspijk	11	1½	12½
	Elburg	4	0	4
	Ermelo	23	2	25
	Harderwijk	3½	0	3½
	Hoevelaken	1½	1	2½
	Nijkerk	10	4½	14½
	Oldebroek	15	3	18
	Putten	12½	3½	16
	landbouwgebied	80½	15½	96
IV Oostelijke Veluwe	Apeldoorn	26	7	33
	Epe	22	3	25
	Hattem	1½	0	1½
	Heerde	14	2½	16½
	landbouwgebied	63½	12½	76

Gebied	Gemeente	Gemiddeld aantal leerlingen in de 1e klas van landbouwdagscholen		
		l.l.s.	m.l.s.	totaal
V Graafschap Zutphen	Aalten	21½	10½	32
	Bergh	11½	4	15½
	Borculo	8½	6	14½
	Dinxperlo	7	2½	9½
	Doetinchem	11	5	16
	Eibergen	24	11	35
	Gendringen	14	6	20
	Gorssel	13	4½	17½
	Groenlo	1½	2	3½
	Hengelo	11	6	17
	Laren	21	9½	30½
	Lichtenvoorde	21	7½	28½
	Lochem	2½	1	3½
	Neede	5½	2	7½
	Ruurlo	13½	3½	17
	Vorden	10	6	16
	Warnsveld	8	4	12
	Winterswijk	18½	10½	29
	Wisch	20	14½	34½
	Zelhem	19	5	24
	Zutfen	1½	2½	4
	landbouwgebied	263½	123½	387
VII IJselstreek	Angerlo	3½	3	6½
	Brummen	11	5	16
	Doesburg	½	1	1½
	Hummelo-Keppel	9½	3	12½
	Steenderen	8½	4½	13
	Voorst	24	7½	31½
	Wehl	8½	3	11½
	landbouwgebied	65½	27	92½

Gebied	Gemeente	Gemiddeld aantal leerlingen in de 1e klas van land- en tuinbouwdagscholen				
		l.l.s.	l.tb.s.	m.l.s.	m.tb s.	totaal
VI						
Rijk van Nijmegen	Groesbeek	3	–	1	–	4
	Heumen	½	½	0	0	1
	Nijmegen	10	2	2½	7	21½
	Overasselt	6	–	1	0	7
	Wijchen	6	–	2½	–	8½
	landbouwgebied	25½	2½	7	7	42
VIII De Lijmers	Didam	7	1	3	½	11½
	Duiven	2½	3½	2	1	9
	Herwen en Aerdt	1½	1	½	–	3
	Pannerden	½	–	½	0	1
	Westervoort	2	1	½	0	3½
	Zevenaar	4	2½	2	½	9
	landbouwgebied	17½	9	8½	2	37
IX De Betuwe	Bemmel	7	3½	3½	2	16
	Dodewaard	2½	–	2	–	4½
	Echteld	4	1½	1	½	7
	Elst	6	6	4	½	16½
	Gendt	4½	1	½	–	6
	Heteren	7	3	2	–	12
	Huissen	2	7	1	–	10
	Kesteren	6	½	½	½	7½
	Lienden	5	2½	1	–	8½
	Maurik	1½	3	1	–	5½
	Valburg	6½	2	4½	½	13½
	landbouwgebied	52	30	21	4	107
X Tielerwaard	Beesd	2	1	1	–	4
	Beusichem	2½	–	–	–	2½
	Buren	1	½	½	–	2
	Buurmalsen	2	–	–	–	2
	Culemborg	1	½	½	–	2
	Deil	4	–	½	–	4½
	Est en Opijnen	1½	1	–	–	2½
	Geldermalsen	3	2½	½	–	6
	Haaften	1	½	1	–	2½
	Herwijnen	2½	0	1	–	3½
	Ophemert	1	2	0	–	3
	Tiel	2½	3	1	0	6½
	Varik	1	2	0	–	3
	Vuren	2	–	1	–	3
	Waardenburg	2	1	–	–	3
	Zoelen	2	4	0	–	6
	landbouwgebied	31	18	7	0	56

Gebied	Gemeente	Gemiddeld aantal leerlingen in de 1e klas van land- en tuinbouwdagscholen				
		l.l.s.	l.tb.s.	m.l.s.	m.tb.s.	totaal
XI Bommelerwaard	Ammerzoden	½	2½	–	–	3
	Brakel	3½	5½	½	–	9½
	Hedel	2	½	–	–	2½
	Heerewaarden	0	–	–	–	0
	Kerkwijk	6	3½	1	–	10½
	Maasdriel	1½	½	–	–	2
	Rossum	1	½	½	–	2
	Zaltbommel	½	2	½	0	3
	landbouwgebied	15	15	2½	0	32½
XII Land van Maas en Waal	Appeltern	6½	–	½	–	7
	Batenburg	2	–	½	–	2½
	Bergharen	2½	–	1	–	3½
	Beuningen	4	½	–	1	5½
	Dreumel	3½	–	1½	–	5
	Druten	2½	–	2½	½	5½
	Ewijk	4½	½	1	–	6
	Horssen	1½	–	0	–	1½
	Millingen	1	–	–	½	1½
	Ubbergen	1½	–	½	–	2
	Wamel	7	–	2	–	9
	landbouwgebied	36½	1	9½	2	49

LEERLINGAANTALLEN AGRARISCH DAGONDERWIJS

Scholen	Aantal leerlingen per 1 oktober							
	1956		1957		1958		1959	
	totaal	1e klas	totaal	1e klas	totaal	1e klas	totaal	1e klas
a. lagere landbouwscholen								
Apeldoorn	54	13	56	20	43	6	50	12
Baak	65	16	55	15	73(5)	17	59	16
Barneveld	93	28	71	13	60	15	99	53n
Beltrum	87	21	74	19	62	9	72	22
Bemmel	97	22	88	17	77	18	80	28n
Borculo	85	12	75	13	62	11	54	19
Boven-Leeuwen	70	15	71	21	64	-	70	20
Bredevoort	161	25	142	20	134(5)	30	125	27
Bruchem	66	18	64	17	58	13	64	24n
Brummen	54	16	48	8	51	13	51	17
Duistervoorde	50	15	53	17	48	11	51	16
Ede	77	27	72	17	88	29	79	24
Eibergen	53	9	55	16	58	12	48	12
Epe	64	26	62	16	63	20	70	10
Ermelo	29	17	37	12	53	17	62	18
Etten	85	22	80	22	77	16	72	15
Geldermalsen	93	25	85	24	77	18	83	26
Kerkdriel	65	24	65	20	61	13	40	17
Kesteren	75	17	66	19	72	26	99	46
Laren	113	31	104	23	87	11	91	27
Lichtenvoorde	87	26	76	16	66	15	67	26
Nunspeet	76	15	70	12	60	19	66	14
Nijkerk	120	26	97	18	81	25	86	23
Oldebroek	76	21	71	17	69	23	92	43n
Ruurlo	51	15	55	13	64	20	60	12
Sinderen	75	17	80	11	61	25	65	21
Twello	117	30	106	19	109	30	103	30
Uddel	27	11	39	16	39	9	45	12
Varsseveld	101	20	87	22	92	34	89	25
Velp	51	14	56	17	59	19	63	16
Vorden	107	19	109	32	110	31	131	30
Wapenveld	50	20	46	13	58	22	66	18
Wehl	44	29	47	21	52	20	62	20
Winterswijk	56	11	66	14	62	18	56	14
Zelhem	71	24	66	20	65	15	85	16
Zevenaar	37	13	46	16	42	9	47	8
Nijmegen	115	23	107	24	100	20	102	31
Wychen	87	22	84	20	84	15	80	18
Alle l.l.s.	2884	755	2731	670	2641	674	2784	826

Scholen	Aantal leerlingen per 1 oktober							
	1956		1957		1958		1959	
	totaal	1e klas	totaal	1e klas	totaal	1e klas	totaal	1e klas
b. Lagere tuinbouwscholen								
Borculo	45	18	46	17	67	19	65	18
Groessen	34	10	27	6	34	10	38	9
Huissen	76	27	76	25	79	32	100	31
Twello	71	18	56	16	68	25	66	25
Tiel	56	22	62	17	68	20	93	24
Zaltbommel	74	22	74	19	80	18	79	18
Alle l.tb.s.	356	117	341	100	396	124	441	125
c. Middelbare landbouwscholen								
Andelst	63	40	64	25	55	29	52	27
Didam	83	46	78	36	65	34	59	32
Doetinchem	41	41	78	41	89	49	87	43
Groenlo	18	18	36	20	39	20	40	20
Putten	53	25	59	36	49	19	45	29
Winterswijk	74	32	60	29	65	35	60	29
Zutphen	94	50	98	52	92	48	96	49
Alle m.l.s.	426	252	443	239	454	234	439	229
d. Middelbare tuinbouwscholen								
Didam	9	5	11	6	10	4	14	9
Nijmegen	38	13	42	21	39	17	34	18
Alle m.tb.s.	47	18	53	27	49	21	48	27
Totaal Gelderse dagscholen	3713	1142	3568	1036	3540	1053	3712	1207

(5) betekent: op deze school waren in dat jaar 5 klassen.
n betekent: deze school is overgegaan op het nieuwe leerplan.

BEDRIJFSHOOFDEN EN MEEWERKENDE ZOONS MET LANDBOUWDAGONDERWIJS[1)]

Gebied, grootteklasse	Bedrijfshoofden ≥ 35 jaar			Bedrijfshoofden < 35 jaar			Meewerkende zoons ≥25 jr.			Bedrijven		
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b[2)]	c
Veluwezoom	472	32	7	53	9	17	32	12	37	525	51	10
Nederveluwe	3060	78	3	389	84	22	220	62	28	3449	208	6
Overveluwe	3739	23	1	455	36	8	250	35	14	4194	92	2
Oostelijke Veluwe	2951	35	1	287	48	17	253	31	12	3238	104	3
Graafschap Zutphen	10961	995	9	757	280	37	2275	929	41	11718	2092	18
Rijk van Nijmegen	1222	108	9	126	43	29	106	61	58	1348	193	14
IJselstreek	2560	235	9	215	69	31	332	127	38	2775	414	15
Lijmers	1015	69	7	60	19	32	111	45	41	1075	130	12
Betuwe	2037	109	5	136	48	35	380	109	29	2173	247	11
Tielerwaard	2054	90	4	169	40	24	184	80	43	2223	192	9
Bommelerwaard	1383	6	0	111	11	10	136	21	15	1493	33	2
Land van Maas en Waal	1758	117	7	176	54	31	239	109	46	1934	241	12
Gelderland	33211	1897	6	2934	741	25	4518	1621	36	36145	3997	11
Bedrijven van:												
0-5 ha	14802	298	2	1246	172	14	769	146	19	16048	590	4
5-10 ha	10823	570	5	1028	252	25	1678	465	36	11851	1227	10
10-20 ha	5700	643	11	506	221	44	1459	634	44	6206	1414	23
20-30 ha	1257	224	18	95	60	63	390	213	55	1352	453	34
≥ 30 ha	629	162	26	59	36	61	222	163	73	688	313	46
Nederland	.	.	9	.	.	34	.	.	38	.	.	15

1) In de vorm van lagere, middelbare en hogere land- en tuinbouwschool.
2) Waarop bedrijfshoofd en/of meewerkende zoon(s) met dagonderwijs.

a = totale aantal.
b = aantal met dagonderwijs.
c = b in % van a.

Bron: C.B.S.-landbouwtelling 1955.

Bijlage XVIII

GEVOLGD AGRARISCH ONDERWIJS DOOR BEDRIJFSHOOFDEN JONGER DAN 35 JAAR

Gebied	Bedrijfshoofden jonger dan 35 jaar met hoofdberoep																							
	landbouwer/veehouder							tuinder/tuinbouwer							in land- en tuinbouw									
	aantal (a)	met agrarisch onderwijs						aantal (b)	met agrarisch onderwijs						aantal (c)	met agrarisch onderwijs								
		totaal		cursus-onderw.		dag-onderw.			totaal		cursus-onderw.		dag-onderw.			totaal		cursus-onderw.		dag-onderw.				
		aantal	% van (a)	aantal	% van (a)	aantal	% van (a)		aantal	% van (b)	aantal	% van (b)	aantal	% van (b)		aantal	% van (c)	aantal	% van (c)	aantal	% van (c)			
Zeekleigronden	3041	2214	73	814	27	1400	46	1170	912	78	633	54	279	24	4211	3126	74	1447	34	1679	40			
Rivierkleigronden	1657	1207	73	660	40	547	33	358	302	85	160	45	142	40	2015	1509	75	820	41	689	34			
Weidestreken	4147	2763	67	1443	35	1320	32	1540	1214	79	949	62	265	17	5687	3977	70	2392	42	1585	28			
Zandgronden	11076	7909	71	4444	40	3465	31	1391	1215	87	743	53	472	34	12467	9124	73	5187	42	3937	31			
Veenkoloniën	815	640	79	195	24	445	55	41	32	78	18	44	14	34	856	672	79	213	25	459	54			
Tuinbouwgebieden	298	171	58	94	32	77	26	2826	2265	80	1464	52	801	28	3124	2436	78	1558	50	878	28			
NEDERLAND	21034	14904	71	7650	36	7254	35	7326	5940	81	3967	54	1973	27	28360	20844	74	11617	41	9227	33			
Groningen	1345	1019	76	291	22	728	54	165	147	89	109	66	38	23	1510	1166	77	400	26	766	51			
Friesland	2416	1677	69	802	33	875	36	88	82	93	57	65	25	28	2504	1759	70	859	34	900	36			
Drente	2212	1554	70	597	27	957	43	72	63	88	31	43	32	45	2284	1617	71	628	28	989	43			
Overijsel	2184	1561	72	778	36	783	36	103	94	91	56	54	38	37	2287	1655	72	834	36	821	36			
Gelderland	2930	1917	65	1176	40	741	25	363	322	89	173	48	149	41	3293	2239	68	1349	41	890	27			
Utrecht	818	595	73	360	44	235	29	173	141	81	94	54	47	27	991	736	74	454	46	282	28			
Noordholland	1325	805	61	344	26	461	35	2152	1740	81	1092	51	648	30	3477	2545	73	1436	41	1109	32			
Zuidholland	1575	1024	65	583	37	441	28	2797	2136	77	1595	58	541	19	4372	3160	72	2178	50	982	22			
Zeeland	911	626	69	267	29	359	40	124	107	86	72	58	35	28	1035	733	71	339	33	394	38			
Noordbrabant	3879	2984	77	1836	47	1148	30	762	628	82	407	53	221	29	4641	3612	78	2243	48	1369	30			
Limburg	1439	1142	80	616	43	526	37	527	480	91	281	53	199	38	1966	1622	83	897	46	725	37			

Bron: C.B.S. 1955.

GEVOLGD AGRARISCH ONDERWIJS DOOR BEDRIJFSHOOFDEN VAN 35 JAAR EN OUDER

Gebied	Bedrijfshoofden van 35 jaar en ouder met hoofdberoep																				
	landbouwer/veehouder							tuinder/tuinbouwer							in land- en tuinbouw						
	aantal (a)	met agrarisch onderwijs						aantal (b)	met agrarisch onderwijs						aantal (c)	met agrarisch onderwijs					
		totaal		cursus-onderw.		dag-onderwijs			totaal		cursus-onderw.		dag-onderw.			totaal		cursus-onderw.		dag-onderw.	
		aantal	% van (a)	aantal	% van (a)	aantal	% van (a)		aantal	% van (b)	aantal	% van (b)	aantal	% van (b)		aantal	% van (c)	aantal	% van (c)	aantal	% van (c)
Zeekleigronden	25975	10373	40	6307	24	4066	16	6054	2413	40	1960	32	453	8	32029	12786	40	8267	26	4519	14
Rivierkleigronden	18645	6131	33	4919	26	1212	7	3245	1148	35	848	26	300	9	21890	7279	33	5767	26	1512	7
Weidestreken	29761	9457	32	7607	26	1850	6	6805	2388	35	2004	29	384	6	36566	11845	32	9611	26	2234	6
Zandgronden	94296	37546	40	30536	32	7010	8	5609	2894	52	2286	41	603	11	99905	40440	41	32822	33	7618	8
Veenkoloniën	5059	2436	48	1426	28	1010	20	218	140	64	99	45	41	19	5277	2576	49	1525	29	1051	20
Tuinbouwgebieden	2483	614	25	473	19	141	6	10781	3235	30	2533	24	702	6	13264	3849	29	3006	23	843	6
NEDERLAND	176219	66557	38	51268	38	51289	9	32712	12218	37	9730	30	2488	7	208931	78775	38	60998	29	17777	9
Groningen	9458	4119	44	2193	23	1926	21	947	472	50	369	39	103	11	10405	4591	44	2562	25	2029	19
Friesland	17452	6402	37	4750	27	1652	10	611	334	55	266	44	68	11	18063	6736	37	5016	28	1720	9
Drente	13870	4736	34	3157	23	1579	11	219	118	54	86	39	32	15	14089	4854	34	3243	23	1611	11
Overijsel	22906	8374	37	6687	29	1687	8	588	343	58	278	47	65	11	23494	8717	37	6965	30	1752	7
Gelderland	33058	11037	34	9147	28	1890	6	3300	1268	38	939	28	329	10	36358	12305	34	10086	28	2219	6
Utrecht	6115	2318	38	2003	33	315	5	966	438	45	342	35	96	10	7081	2756	39	2345	33	411	6
Noordholland	10561	3214	30	2167	20	1047	10	9214	3228	35	2607	28	621	7	19775	6442	33	4774	24	1668	9
Zuidholland	12826	3580	28	2922	23	658	5	11183	3196	29	2588	23	608	6	24009	6776	28	5510	23	1266	5
Zeeland	8150	2732	33	1971	24	761	9	971	535	55	426	44	109	11	9121	3267	36	2397	26	870	10
Noordbrabant	27793	13531	49	10826	39	2705	10	2780	1252	45	1006	36	246	9	30573	14783	49	11832	39	2951	10
Limburg	14030	6514	47	5445	39	1069	8	1933	1034	54	823	43	211	11	15963	7548	47	6268	39	1280	8

Bron: C.B.S.